

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

BOEATAN

VRIENDELIJKE UITNOODIGING
tot een bezoek aan de **St. Nicolaas-uitstalling** van Oost- en West-Indische Kunstvlucht-artikelen, bijzonder geschikt voor Feestgeschenken .....

DEN HAAG - HEULSTRAAT 17

INHOUD: Semarangsche Brieven. — Suriname. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Litt.-Overzicht. — Ingezonden. — Mededeelingen.

Semarangsche Brieven.

IX.

De brandende kwestie bij uitnemendheid in Indië is ongetwijfeld: het onderwijs. Iedereen spreekt er over, iedereen schrijft er over. Ge kunt geen tijdschrift of courant ter hand nemen, hetzij dan een Hollandsche, Maleische of Chineseesche courant, of Ge vindt er een of ander artikel in over het onderwijs. De een stelt dit voor, de ander dat; A wil remmen, B is verontwaardigd over den langzamen vooruitgang. En, zooals altijd, worden de meest besliste meningen verkondigd door wie er het minst van af weten.

Het is nog geen twintig jaren geleden, dat het Europeesche onderwijs volkomen afgescheiden was van het inlandsche. Het Europeesche onderwijs, lager en middelbaar, was, en is helaas nog, een getrouwe nabootsing van dat hetwelk in Nederland werd gegeven. Dat was toen goed. Daar waren geen redelijke bezwaren tegen in te brengen, omdat dat onderwijs voldeed aan de behoefte van die bevolkingsgroep, waarvoor het was bestemd. De uitbreiding, die toen aan verschillende staatsbedrijven werd gegeven en de ongedachte snelle opbloei van de industrie maakten het dringend noodzakelijk om te voorzien in de behoefte aan bouwkundige opzichters, mijn-opzichters, machinisten, en in het algemeen van die uitgebreide klasse van personen, die in ieder bedrijf den schakel vormen tusschen den ontwerper of leider en de werklieden. De Regeering begon zich het technisch onderwijs aan te trekken. Ontijdig was dat geenszins, de snelle aanwas van de bevolking dier technische inrichtingen van onderwijs bewijst dat volkomen. Aan de Koningin Wilhelmina-school te Batavia (H.B.S. met 3-j. cursus) is ook een handelskursus verbonden. Dat is, voor zoover mij bekend, de eenige gelegenheid die het Gouvernement aanbiedt om zich voor den handel te bekwaamen. *) De leerlingen doorloopen eerst twee jaren van de 3-jarige H.B.S., en volgen dan een twee-jarigen cursus, waarbij de handelswetenschappen meer op den voorgrond treden. In ieder geval blijkt uit den geheelen opzet, dat men uitsluitend aan de vorming van ondergeschikt personeel heeft gedacht. Datzelfde mag gezegd worden van de vele particuliere handelskursussen, die men in de meeste groote steden van Java aantreft. Het schijnt, dat hierdoor voldoende in de bestaande behoefte wordt voorzien. Wij laten in het midden of het verschijnsel aan een zeker exclusivisme of wel aan andere oorzaken moet worden toegeschreven; een feit blijft het, dat de groothandel en de voorname banken voor verantwoordelijke betrekkingen hun personeel uit Europa importeerden. Engelsche handelshuizen werken bijna uitsluitend met Engelsch personeel.

*) Verleden week vermeldden wij met ingenomenheid het bericht, dat te Medan een vereniging tot invoering van handelsonderwijs voor geheel N.-I. is opgericht. Nu 't particulier initiatief voorgaat, zal 't Gouvernement wel volgen. Red. - Com.

gemengd ras, steeds grootere eischen te stellen, die op den duur niet kunnen afgewezen worden. Daarbij wordt het een steeds moeilijker probleem om de vraag op te lossen, op welke wijze men nu en in de toekomst, Indië zal kunnen voorzien van wetenschappelijk gevormde mannen, waarvan het geringe aanbod in geen vergelijking staat tot de steeds toenemende vraag. Het is daarom alleszins begrijpelijk, dat de gedachte rijst aan een eigen Hooger Onderwijs voor Indië, en of de mogelijkheid van een goede technische Hoogeschool b.v. niet dient gesteld te worden tegenover de ontegenzeggelijk groote voordeelen van een verblijf van den student gedurende enkele jaren in een zuiver Europeesche omgeving.

Naast het Europeesche onderwijs heeft zich het Chineseesche ontwikkeld. De vóórgeschiedenis van dat onderwijs, het moet helaas worden erkend, stelt de toenmalige onderwijs-politiek van de Indische Regeering niet in een bijzonder gunstig licht. Bij alle waardeering, die ik gevoel voor het koloniale beleid van Van Heutsz, den man van snel beslissen en krachtig handelen, inzake onderwijs vond zijn optreden, of zoo Ge wilt zijn niet-optreden, geen onverdeelde sympathie. Herinner U slechts het plan van Minister Fock, de aanzienlijke post op de begrooing voor de uitbreiding van het inlandsche onderwijs op Java, toen gaarne gevoterd door de Kamer. En als dan den minister later gevraagd wordt, waar nu al die beloofde scholen voor inlanders blijven, dan komt er van de Indische Regeering het antwoord, dat het Departement van Waterstaat in zoo korten tijd niet kon gereed komen met de projecten voor zooveel scholen. N. B.! De Waterstaat, die voor bijna alles, wat den burgerlijken bouw betreft, zijn vaste modellen had: controleurswoning: No. zooveel, landraadsgebouw: No. zooveel, inlandsche school 2de klasse: No. zooveel. Als compensatie vond toen de Indische Regeering het desa-onderwijs uit, men zegt een trouwaille van Colijn, kleine dorpschooltjes, door de desa-lieden zelf bekostigd, en waar het onderwijs gegeven wordt door jongelieden, die de inlandsche school 1e klasse hebben doorloopen, zonder eenige speciale opleiding dus; een zeer primitief onderwijs-systeem, dat men een verslechterde uitgave van de Bell-Lancastersche methode zou kunnen noemen. Voorloopig was ethische ongerustheid hiermede gekalmeerd. Maar zoo eenvoudig was dat spelletje niet met onze toen nog gestaarte broeders. Het pas ontwaakte China deed bij iederen rechtgeaarden zoon van het Hemelsche Rijk gevoelens van patriotisme ontwaken, die door de Chineseesche Regeering op allerlei wijzen werden aangewakkerd. Werkelijk was toen de houding van de Mongoolsche bevolking in deze koloniën in vele opzichten zeer aanmatigend. Maar dat neemt niet weg, dat haar eisch om onderwijs voor haar kinderen in alle opzichten redelijk moet worden genoemd. En als dan de Regeering zich dien last van den hals tracht te schuiven, verrijzen aan alle kanten de scholen van de Tjong Hwa Hwe Kwan uit den grond, en stond zij plotseling tegenover een sterke, goed georganiseerde en financieel krachtige Chineseesche vereniging, en wordt weldra het verrassende schouwspel vertoond, dat de Chineseesche Regeering met twee oorlogsschepen een ambtenaar naar Java zendt om de Chineseesche scholen te inspecteeren. Dat alles behoort nu gelukkig tot het verleden. Alleen moge de Regeering er de les uit trekken, om in de keuze van haar adviseurs in onderwijszaken, die tot nu toe niet bijster gelukkig schijnt te zijn geweest, ook voor het vervolg, waar zooveel van verder strekkend belang op regeling wacht, dubbel voorzichtig te zijn.

Politieke omstandigheden mogen nu wel den wat al te luiden toon, waarop de Chineezzen in Indië hun wenschen kenbaar maakten, aanmerkelijk hebben getemperd, niet mag worden uit het oog verloren, dat wij hier te doen hebben met een aanzienlijk deel van de bevolking van dezen archipel, van groote oeconomische beteekenis, bestaande uit dikwijls roerige elementen, maar van erkend groote vlijt, en die, eenmaal tot rijkdom gekomen, in den regel dien rijkdom niet aan het land onttrekken. En deze lieden zijn met het onderwijs, dat het Gouvernement hun geeft in de Hollandsch-Chineesche scholen niet tevreden. De Chinees moge voor onze westersche opvattingen een slecht echtgenoot zijn, hij is een voorbeeldig vader. Laat dat nu een soort egoïsme zijn, omdat hij zijn rust en zijn geluk afhankelijk weet van de zorg, waarmede zijn kinderen hem na zijn dood zullen vereeren, het is niettemin treffend om te zien, hoe zelfs heel kleine handelaartjes, klontongs en toekangs-ijers, van hun schamele verdiensten zooveel weten af te zonderen, dat ze hun kinderen netjes gekleed naar school kunnen zenden. Maar gaat het hem goed (en iedere Chinees spaart), dan wil hij zijn kinderen ook verder brengen;

hij wil ze na het lager- ook middelbaar-, en, zoo het mogelijk is, het hooger onderwijs doen genieten. Hun groote grief is nu, dat het onderwijs aan de Hollandsch-Chineesche school beneden dat van de Europeesche scholen 1e klasse (in Holland zou men spreken van Burgerscholen) staat, en niet aansluit aan de Hoogere Burgerscholen. Aan een fusie van Europeesche en Chineseesche scholen kan vooralsnog niet worden gedacht zonder een bedenkelijke daling van het peil op de eerstgenoemde.

Ziehier dus de eerste groote moeilijkheid; de verhouding van het Chineseesche tot het Europeesche onderwijs.

De tweede komt van de zijde van het inlandsch onderwijs. Was dat voor korten tijd bestemd voor de kinderen van aanzienlijken en meer gegoeden, was er dus geen sprake van onderwijs voor het geheele Javaansche volk, thans heeft zich de toestand zodanig gewijzigd, dat het onderwijs een der brandende vraagstukken van den dag is geworden. Hoe ook de meningen hierover verdeeld mogen zijn, omtrent één ding is overeenstemming verkregen, n.l. dat er, in welken vorm dan ook, onderwijs moet gegeven worden. Dat wordt gevoeld, niet enkel door de leden van Boedi Oetomo, niet enkel door de leidende mannen van de Sarikat Islam, dat wordt gevoeld door héél het volk. Dat is ook niet meer te keeren, noch door dwang, noch door star-conservatieve tegenwerking van de zijde van den inlandschen adel. Die tegenwerking is volstrekt niet denkbeeldig. Een Regent, die als zeer verlicht en vooruitstrevend te boek stond, voegde één van zijn districtshoofden, die hem over schoolzaken kwam spreken, op gemelijken toon toe, dat al die schoolwijsheid dwaasheid was, en dat het voor de kinderen van de desa-bevolking beter was dat zij maar bodja h-angon **) werden. Hoe een dergelijke uitlating verder door de mindere hoofden wordt opgevat, is duidelijk genoeg voor ieder, die de inlandsche verhoudingen vooral in de binnenlanden kent. Maar de bevolking legt zich bij zulke dingen niet meer gedwee neêr. Er groeit een gevoel van zelfbewustzijn, dat voor de politieke en oeconomische ontwikkeling dezer landen van niet te overschatten beteekenis is. Een der eerste en beste kenteekenen van dat gevoel is de drang naar onderwijs. Het is niet, zooals sommigen smalend beweren, de zucht van Kromo om zich zoo spoedig mogelijk met een ambtenaarspet te kunnen tooien. Ga in welke kleine binnenplaats Ge wilt, en zie dan 'smorgens die schare van inlandsche meisjes naar school gaan, aardige kleine kleuters met hun gitzwarte oogjes, netjes gekleed in sarong en eenvoudig badjoe tj-tak, lei en boek onder den arm. Dat zijn niet enkel kinderen van aanzienlijke inlanders; juist de kleine adel houdt het sterkst vast aan gebruik en traditie, en zal daarom het onderwijs aan meisjes niet zoo noodzakelijk achten; neen, het zijn de kinderen uit het volk, dat zich uit zijn vernedering wil opheffen, en dat heeft leeren beseffen, dat kennis en ontwikkeling de machtige wapens zijn in den strijd om een beter bestaan.

Ook de meening van den Europeaan, die hier met geen ander doel komt dan om geld te maken, heeft zich merkbaar gewijzigd. Een administrateur van een cultuur-onderneming, de koffie-boer b.v. van een 40 jaren geleden, zou U heel zonderling hebben aangekeken, zoo Ge hem gevraagd had naar het onderwijs van de kinderen der op zijn onderneming wonende inlanders, en zou U waarschijnlijk met eenige krachtwoorden zijn twijfel aan den normalen toestand van Uw geestvermogens hebben kenbaar gemaakt. Nu is het niet vreemd meer, dat, waar door ontstentenis van gouvernementsscholen of door te groote afstanden, het schoolbezoek onmogelijk is, de onderneming zelf voor het onderwijs aan de kinderen harer opgezetenen zorgt. Mij zijn daarvan persoonlijk eenige voorbeelden bekend.

Op welk standpunt nu heeft de Regeering zich ten deze te stellen? Het spreekt vanzelf, dat die vraag niet in een paar woorden is te beantwoorden. Zelfs mag betwijfeld worden, of het oogenblik reeds daar is, om dat standpunt scherp te kunnen omlijnen. Gaan wij evenwel kortelings na, wat er alzoo gedaan is: Langzamerhand is het inlandsche onderwijs uitgebreid met inrichtingen van zeer verscheiden aard. Wij noemen hier slechts de school tot opleiding van inlandsche artsen, de inlandsche rechtsschool, de landbouwscholen, de ambachtsscholen, de kweekscholen voor onderwijzers en de school te Poerworedjo. Geen van die inrichtingen is een uitvloeisel van den door den Javaan gevoelden drang naar onderwijs. Veeleer zijn ze,

**) Veehouder.

O. C. L. VOSVELD,

Opticiën - Instrumentmaker.

Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Hoff. van H. M. de Koningin.
Hoff. van H. M. de Kon.-Moeder

met uitzondering van de ambachtsscholen, die een kwijnend bestaan lijden, ingesteld om in de behoefte aan ambtelijk personeel te voorzien. Alleen met de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers en de school te Poerwodjo is dat niet het geval. Deze laatste neemt tegenover de eerstgenoemde inrichtingen ongeveer dezelfde plaats in als in Holland de kweekscholen tegenover de normaalcursussen. Van die scholen kan dus gezegd worden, dat zij verband houden met het volksonderwijs.

Een ruime uitbreiding van dat volksonderwijs is in de eerste plaats noodig om aan de billijke verlangens van het Javaansche volk te voldoen, en in de tweede plaats als voorbereiding voor de hierboven genoemde hogere inrichtingen. De zeer vooruitstrevenden onder de Javanen verlangen de klasse scholen, het Gouvernement gaat daar blijkbaar noode toe over of geeft 2e klasse scholen. Het verschil ligt in hoofdzaak in de Nederlandsche taal, die alleen op de 1e klasse scholen wordt onderwezen. En het zijn niet enkel jeugdige intellectueelen, ook mannen van rijpe ervaring willen op groter schaal de gelegenheid zien opgesteld om Nederlandsch te leeren. Dit is (en ik acht dit zeer juist gezien), volgens hen, de noodzakelijke voorwaarde om zich de schatten der westerse cultuur te kunnen eigen maken. Wij hebben daarin dan ook volstrekt nog niet een bijzondere afhankelijkheid aan Nederland en het Nederlandsche volk te zien. Dat werd mij eens door een invloedrijk Javaan in een vertrouwelijk gesprek heel duidelijk gezegd, toen deze mij verklaarde (het was in de laat ik maar zeggen, eerste overmoedige dagen van de S. I.) dat, als de Nederlandsche Regeering het Nederlandsch niet tot een integreerend bestanddeel van het gewone volksonderwijs wenschte te maken, „men” zich tot de Engelsche zou wenden. Ik haal dit staatsje alleen aan om er voor te waarschuwen, dat men voorzichtig doet met den volksgeest niet enkel af te meten naar de betuigingen van trouw en sympathie, die in het openbaar worden uitgesproken.

In welke richting die uitbreiding nu ook moge plaats hebben, de tijd is niet ver meer, dat Indië, naast het eigen lager onderwijs, ook een eigen middelbaar- en hooger onderwijs zal eischen, dat, zonder een slaafsche copie te zijn van dit in Nederland, zich zal aanpassen aan de behoeften van het land en niet minder zal rekening houden met den aard van het volk. In die toekomstige Indische Hoogeschool, die naast de technische opleiding, welke zij zal geven, tevens een humanistische strekking hebbe, moeten alle onderwijsinrichtingen als 't ware samenloopen. Hier kan geen sprake meer zijn van Europeesch, Inlandsch of Chineesch; alle rasverschil valt hier weg. Maar daarvoor is noodig, dat er één groote gedachte ons onderwijs in al zijn vertakkingen doordringt, dan moet daarin een groote lijn zijn, die tot nu toe ten eenenmale wordt gemist. De Regeering heeft deze leemte gevoeld, toen zij de Staatscommissie instelde, welke ten doel heeft in ons geheele Indische onderwijsstelsel een noodzakelijke eenheid te brengen. Deze commissie heeft een zeer gewichtige en een zeer moeilijke taak te vervullen. De ernst en de toewijding, waarmede die taak ongetwijfeld zal worden opgevat, zal de inlandsche bevolking een sprekend bewijs zijn van de hartelijke gezindheid der Nederlandsche Regeering.

2 Aug. 1915.

SI PANTEK.

Suriname.

Aan de „N. R. Ct.” van 8 November ontleenen wij het volgende uit het Koloniaal Verslag over 1914:

De algemeene toestand van handel en nijverheid, reeds in vorige jaren gedrukt, verbeterde ook in 1914 niet; hij werd integendeel erger, toen ook in de kolonie de invloed van den oorlog zich als overal elders deed gevoelen. Een juist beeld te scheppen van den druk, door den oorlog ook in Suriname uitgeoefend, is echter bezwaarlijk, omdat kort na zijn aanvang de balata-nijverheid tot stilstand kwam en de uitwerking daarvan met die van den oorlog samen-vloet. Bestrijding daarvan, door gelegenheid tot werk te bieden of daartoe den weg te openen, had ook van de zijde van de burgerij plaats. De werkzaamheid van het z.g. steuncomité te Paramaribo wordt in het bijzonder vermeld. Zeer spoedig kwam aan de verwarring, die een gevolg was van de eerste zenuwachtigheid na het uitbreken van den oorlog, een eind; dankbaar wordt herdacht de rustige houding der bevolking. Door de medewerking van velen konden verscheidene elders genomen noodmaatregelen achterwege blijven. Toen bij den aanvang van den oorlog bleek, dat op geregelde rijstverschepingen uit Nederland niet te rekenen viel, bestelde het gouvernement rijst uit New-York en trof daarbij een zoodanige regeling, dat de kleinhandel de rijst voor 12 cent per pond zou kunnen verkoopen. Ook werd op deze wijze een partij meel besteld. Uit voorzorg werden daarna ook nog met een firma zoodanige maatregelen getroffen, dat te allen tijde over een voorraad van ten minste 2000 balen rijst kan worden beschikt bij mogelijken nood. Van bestuurswege werd bij de kleine landbouwers er op aangedrongen, dat zij zich op het verbouwen van gewassen, waarvan spoedig een oogst te verwachten was, zouden toeleggen, terwijl de districtscommissarissen gemachtigd werden steun te verleenen. Een regeling der prijzen werd getroffen door de indiening van het ontwerp eener verordening ter voorkoming van het zonder reden opdrijven der verkoopprijzen van voedingsmiddelen. Verder werd bij verordening den gouverneur de bevoegdheid verleend, den uitvoer van munt- en muntmaterieel te verbieden. Van deze bevoegdheid behoefde echter geen gebruik te worden gemaakt.

De landbouw heeft van den oorlog zoo goed als niets geleden; de kleine landbouw zelfs in het geheel niet. Gelegenheid tot verscheping der voortbrengselen, zowel naar New-York als naar Europa, bleef in voldoende mate aanwezig.

Op het gebied van den landbouw mag als heuglijk feit vermeld worden de ontdekking bij het landbouwdepartement van de schimmel der krullootziekte. Een nieuwe stap voorwaarts werd gedaan door een begin te maken met landbouwonderwijs op deugdelijken grondslag.

Echter zal het nog jaren duren, voor zich de gevolgen daarvan doen ondervinden.

Het planten van Liberia-koffie neemt voortdurend toe en de cacao-beplanting is vooruitgaande.

Met den suikeraanplant werd tegenspoed ondervonden. Ook was de suikermarkt over het algemeen laag. De vooruitzichten voor den oogst van 1915 zijn gunstig.

De sinaasappelenaanplant breidt zich uit. Op sommige plaatsen werden eenige duizenden cocospanten aan de kleine landbouwers verstrekt.

De maisteelt neemt toe. De rijst oogst was zeer goed. De bananenoogst was bevredigend.

Het goudbedrijf wijst verbeterende uitkomsten aan. Wat den gezondheidstoestand betreft, het lage sterftecijfer in 1914 geeft zeker redenen tot tevredenheid.

* * *

De directeur van het Besoekisch Proefstation te Djember, dr. A. J. Ultée, heeft als circulaire no. 5, 1915, een waarschuwing gericht aan directies, super-intendenten en administrateurs van rubberlanden met tusschenplanting van koffie. Zij luidt:

„Naar aanleiding van het algemeen heerschende geloof, dat koffie, geplant tusschen de heveabomen, nadeelig werkt op den groei en de rubberproductie van de heveabomen, heeft de voorzitter van het Besoekisch Proefstation, de heer David Birnie, het Proefstation verzocht hieromtrent meerdere gegevens te verzamelen.

Er zijn verschillende proeven op landen met verschillende klimaten en op verschillende hoogten begonnen, die voortgezet en uitgebreid zullen worden en waarvan de resultaten later in extenso in de Mededeelingen van het Proefstation zullen verschijnen.

In verband met de besliste orders, door meerdere directies aan de beheerders gegeven, om de koffie uit heveaanplantingen te verwijderen en ter voorkoming van onherstelbare, zeer groote nadeelen, acht de voorzitter het gewenscht naar aanleiding van de reeds verkregen cijfers de volgende conclusie bekend te maken:

1e. dat blijkbaar de tusschengeplante koffie eenigszins den groei van de hevea tegenhoudt.

2e. dat de belemmering van den groei afhankelijk is van het gevolgde plantverband, van de gevolgde werkwijze en van locale toestanden.

3e. dat het uitkappen van de tusschengeplante koffie soms een zeer nadeeligen invloed heeft op de rubberproductie en het dus geraden is, alvorens tot verwijdering van koffie over te gaan, behoorlijk genomen proeven aan te zetten om voor elk land op zich zelf te constateeren, of het uitkappen der koffie al of niet bevorderlijk is voor de latere rubber-productie.”

Ook in Suriname is het planten van koffie tusschen de rubber een vraagstuk van den dag. Daarom knipten wij bovenstaande waarschuwing uit de „N. R. Ct.” van 12 November ten behoeve van de Surinaamsche planters.

* * *

Reizigers, ook al zijn ze professor in de ethnologie, moeten in hunne reisverhalen oppassen, dat ze de gevoeligheid der menschen niet prikkelen door overdrijving van door hen waargenomen raseigenaardigheden. Dat bleek ons dezer dagen voor de zooveelste maal: een onzer landgenooten van het zwarte ras — dezelfde die eenigen tijd geleden uit zijn humeur was om de klacht der Duitschers over het meevechten van „gekleurde troepen” aan de zijde der geallieerden — kwam ons bezoeken, gewapend met twee geschriften. Zijn zwarte gezicht glom van Schadenfreude. Wat zou hij nu weer op het hart hebben, dachten wij, toen hij de beide geschriften op tafel neerlegde. Het eene was „Ethnographisches und Verwandtes aus Guayana” van wijlen Prof. Dr. W. Joest. „Kent u dit geschrift?” vroeg hij. Op ons bevestigend antwoord, vervolgde hij: „Herinnert ge U wat hij schrijft over de eigenaardige lucht, die negers van zich afgeven?” Niet dadelijk begrijpende waar hij heen wilde, keken wij hem vragend aan. Daarop sloeg hij het andere geschrift op. Het was een oud nummer van Moleschott (Orgaan van het Nederlandsch Hygiënisch Genootschap) n.l. van 31 Juli 1915, dat hij, de hemel weet waar, had opgepikt. „Zijn Duitschers niet welriekend?” was de titel van het artikel, dat hij ons verzocht te lezen, hetgeen wij deden. Aan zijn tweede verzoek, om daarvan een overzicht te geven, konden wij natuurlijk geen gevolg geven: 1°. omdat het Koloniaal Weekblad daarvoor de plaats niet is; en 2°. omdat onder het opschrift stond: „Nadruk van dit artikel alleen in zijn geheel geoorloofd.” Op onze opmerking, dat Dr. Bérillon zoo iets in vredetijd niet geschreven zou hebben, was zijn eigenaardig antwoord: „Prof. Joest heeft niet in oorlogstijd geschreven.”

WAT DE INLANDER ZEGT.

Schoolnieuws. De „Pembrita Betawi” deelt mede, dat normaalscholen voor Inlandsche hulponderwijzers worden opgericht te Poerwakarta, Poerwokerto, Salatiga en Blitar.

H. b. Ishaak beschuldigt in de „Goentoe Bergera k” het hoofd der school te B.: 1e. dat deze de school dagelijks pas kwart over achten laat beginnen, alzoo een kwartier smokkelt; 2e. de uitspanningen veel langer laat duren, dan voorgeschreven; 3e. de school vroeger dan 1 uur doet eindigen.

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleening

Prolongatie - Deposito - C. a. s. u. e. s.

Safe-Inrichting.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN - VULPENHOUDERS
ROEBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H. B. S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H. B. S. 5-j. c. eerst beslist behoort te worden na het afloopen der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.
Prospectus en inlichtingen bij den Directeur
F. TIJMSRA.

TIMMERS & FOEKENS

Laan van Meerdervoort 26

TEL. HAAG 8755.*

Effecten - Bankzaken

Informatie-Bureau voor Indische Fondsen.

Verlofgangers!

Koopt geen Spreekmachine alvorens het beroemde merk

His Master's Voice

te hebben gehoord! Het is de eenige spreekmachine, die aan alle eischen van een volmaakt MUZIEK-INSTRUMENT voldoet. ZUIVERE, NATUURGETROUWE WEDERGAVE zonder dien onaangename neusklank, die het verouderde systeem van machines met saftmaald eigen is.

Onze Indische agenten hebben steeds groote voorraad machines en platen.

De prijzen der platen zijn in Indië dezelfde als in Holland en verkrijgbaar bij:

N.V. GRAMOPHONE MIJ. „HASSELBACH”
hoek Gang Passar Baroe/Gang Kleykamp,
BATAVIA.

GRAMOPHONE AGENCY,
38 Gembongan, SOERABAJA,
HUTTENBACH & Co., MEDAN, (Deli).
Oostk. v. SUMATRA & ATJEH.

THE AMERICAN IMPORT COMPANY
— 22a Amsterd. Veerkade, Den Haag. —

Adverteeren doet verkoopen.

Dat de vorderingen der scholieren onder zulke plichtsopvattingen van het hoofd der school schade moeten lijden, behoeft z.i. geen betoog.

Een Verwijt. Semar verwijt aan bovengenoemd blad, dat er dikwijls zooveel leelijks en ten onrechte aan het adres der Hollanders in geschreven wordt; z.i. moesten de Inlanders dankbaar zijn, dat zij niet onder de Japanse of Russische overheersing gesteld waren. Darna Koesoema geeft hierop het volgende antwoord: Zie zoo, nu weten wij het, wij zijn ondankebare vlegels, omdat wij het hebben gewaagd te doen, wat de tegenpartij ons dag aan dag aandoet. Mijnheer Semar vindt: „Als men van mij de waarheid zegt, mij op mijne slechte eigenschappen wijst, dan is dit geen reden voor mij om kwaad te worden en te gaan schreeuwen als een mager varken.”

Wij vinden echter, dat wij den Hollanders ook de waarheid mogen vertellen in elk nummer van ons blad en hun ook op hunne slechte eigenschappen mogen wijzen.

Dat de andere naties nog veel slechtere meesters voor ons zouden zijn dan de Hollanders, zie, dat kan Semar ons nu wel wijs maken, maar vindt mijnheer zelf ook niet, dat dit een zwak excuus is voor de hardheid van den Nederlander? Als een dief steelt, zal de rechter er geen genoeg mee nemen, wanneer deze zegt, dat andere dieven meer stelen. Daarmee redt hij zichzelf niet uit de gevangenis. Zou Semar den Japanners en Russen niet den raad geven hun land te doen koloniseeren door de Hollanders? Zij doen het zoo goed ziet u! Wij hebben scholen gekregen onder deze regeering der Hollanders. Maar hebben wij ze werkelijk van onze meesters, waar wij ze zelf hebben moeten bekostigen? Thuis krijgen wij eten van onze echtgenooten, doch haar inkoop doen zij met het haar door ons verstrekte geld. Zijn wij dankbaarheid verschuldigd aan onze betere helften in die mate, dat wij geen kritiek mogen uitoefenen over haar handel en wandel? Dat is te gek niet waar, mijnheer Semar? En is het bouwen van scholen van ons geld wel zooveel waard, als de 800 miljoen gulden, het bedrag van de eereschuld, die nimmer aan ons vaderland zal worden terugbetaald?

De S. I. Zoodra het bericht van het overlijden van Mr. van Deventer in Indië was ontvangen, verzond de Sarikat Islam een telegram van deelneming aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aan de weduwe.

Volgens de „Sinar Sumatra” gaat 't lang niet overal goed met de S. I. In Banjoemas o.a. kan de toestand niet gunstig genoemd worden. Vele leden hebben hun ontslag genomen, omdat zij geen resultaten van hun lidmaatschap ondervonden hebben. Toen de S. I. daar werd opgericht, verkeerden eenige bestuursleden op eens in goeden doen; zij konden rijtuig en paarden er op na houden. Maar wat met de gestorte gelden in het belang der leden en van de vereeniging gedaan werd, kreeg men niet te hooren. Gering zijn deze bedragen toch niet geweest. Zij kunnen op miljoenen geschat worden. Zou het geen zaak zijn te onderzoeken: hoeveel aan contributies alzo reeds ontvangen werd en waar de gelden gebleven zijn? Het blad geloof, dat alsdan veel ongerechtigheid aan den dag gebracht zou worden.

Onderzoek gewenscht. De „Oetoesan Hindia” vraagt ook, waar de gelden gebleven zijn, welke uitbetaald hadden moeten worden aan de Inlanders, die in Bondowoso in goe goer dienst (in massa uitkomen bij rampen van hooger hand) gewerkt hebben aan den dijk Wonosoro? De schrijver zegt, dat in 1912 deze diensten verricht werden door 31224 mannen, die daarvoor 30 centen per dag zouden krijgen of totaal f 9367.20. In 1915 hebben zij, naar de schrijver vernam, nog geen cent ontvangen. Hij is toen op onderzoek uit gegaan en vernam tweeërlei berichten dienaangaande. Het eene bericht luidde, dat het geld voor de bevolking gedeponereerd werd in de Afdelingsbank, en het andere, dat met dit geld voor de bevolking drossascholen zouden worden gebouwd, dekstieren aangekocht en dijken, dammen en waterleidingen in orde gemaakt. Als het eerste waar is, zou die som nu, met rente op rente, reeds meer dan een ton moeten bedragen, maar vreemd is 't, dat de betrokken personen er zelve niets van weten. En wat het tweede bericht betreft, ook daarvan weten de belanghebbenden niets af. Schrijver heeft wel gezien, dat er vijftien drossascholen opgericht werden, maar de bevolking gaf zelf het geld daarvoor, leverde zelf de benodigde materialen. En de kosten bedroegen in 't geheel slechts f 4000. Van den aankoop van dekstieren was niets bekend. Schrijver hoopt, dat hieromtrent eens een ernstig onderzoek wordt ingesteld.

Persdelicten. Het Hooggerichtshof van N.-I. vernietigde het vonnis van den Raad van Justitie te Semarang in zake Mas Darnakoesoema en veroordeelde hem tot één dag gevangenisstraf wegens het opwekken van haat onder de groepen van ingezetenen. Ook de redacteur van de Politia Djokdja zal wegens persdelict voor den Raad van Justitie te Semarang terechtstaan.

De heer Razoux Kuhr redacteur van de Sin Po, is tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld wegens het opwekken van haat. (Pantjaran Warta).

Medische Zending. Volgens de Sinar Djawa wordt te Keboemen nabij het spoorwegstation een zendingshospitaal gebouwd, in denzelfden geest als te Djokdja en Solo. De zending-predikant Van Dijk zal aan het hoofd dier missie staan. De gebouwen bij elkaar zullen een oppervlakte beslaan ongeveer gelijk aan dat van een civielhospitaal 4de klas. Voorloopig zullen er twee zalen zijn met een ruimte voor 130 patienten. De kosten worden geraamd op ± f 70,000, waarvan drie-vierde door de Regeering zal worden gegeven; voor de rest wordt ook

op liefdegaven gerekend. Aan het hoofd van het hospitaal komt de zending-arts Oosterhuis. De medische zending is voornemens ook op de andere plaatsen in Midden-Java te werken. Voor Wonosobo en Poerwodjo worden reeds zending-artsen uitgezonden, verneemt het blad.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Chineesche Beweging. Er is een nieuwe strooming onder de intellectuele Chinezen, verklaart de Perniagan. Voorgelicht door den Chineeschen journalistenbond, wenden zij hunne blikken naar China, willen zij de Chineesche beschaving deelachtig worden. De Chinees in N.-I. wenscht vóór alles Chinees te zijn en te blijven. De droomers van associatie moeten 't nu maar hooren, dat de Chinezen althans daarvan niets weten willen. Zij houden zich nu sterk vast aan de kultuur en taal van het oude Rijk, want — zoo oordeelen zij — als wij die loslaten, dan worden wij door de Inlandsche maatschappij verzwolgen.

De belasting-kwestie is nu het eerst aan de orde. Op dit gebied is de Chinees door het Hollandsche Gouvernement nooit met rust gelaten. Hoe meer men van hem vergde, hoe meer men van hem trok. Er bestaat plan in 1916 een aktie in 't leven te roepen om voor de Chinezen een billijker belastingregeling te verkrijgen, meer in overeenstemming met die der andere bevolkingsgroepen.

De Tiong Hoa Keng Kie Hwe te Bandong is, volgens de Sinar Sumatra, voornemens in December a.s. een maandblad te doen verschijnen, het orgaan dezer vereeniging. Als hoofdredacteur zal optreden de heer Kam Eng Lim, bijgestaan door twee redacteurs, de heeren Tan Kim Sen en Go Sing Bauw.

Chineesche Remonte-paarden. Per stoomer Tjimanoe k werden in September j.l. te TandjoengPriok de eerste aangekochte Chineesche remonte-paarden aangebracht. Australië kan die paarden niet meer leveren — verhaalt de Perniagan — en voor het Indische leger zijn zij toch pog hoog noodig. Het is nu gebleken, dat China daarvoor een ruim afzetgebied is. Jammer alleen, dat deze paarden zoo klein van stuk zijn. De gemiddelde maat van een paard is 1.34 M., wat 2 d.M. met de Australiërs scheelt. Er is bij deze paarden verscheidenheid van kleuren: bruin en zwart. Voorts treft men er onder: vaalkleurigen, schimmels en valken. Opmerkenwaardig zijn de witte paarden met zwarte vlekken; zij doen denken aan een kruising van het Mongoolsche en Russische ras. De prijs is f 150 per paard. De transportkosten worden op 150 dollars berekend; de remonte-prijs wordt op f 400 gesteld, daar de beesten nog eenige maanden verzorgd moeten worden, alvorens voor het gebruik geschikt te zijn.

Stakingen. Na de stakingen van de sado- (dos à dos) koetsiers is te Batavia een staking onder de grobakvoerders (vrachtkarren) uitgebroken. Slechts enkelen bleven rijden, de anderen hadden zich solidair verklaard en hunne paarden op stal gezet. De volgende grieven gaven zij op: 1e. Bij overtredingen worden zij met krakal (ten arbeidstelling) gestraft in plaats van met gevangenisstraf; 2e. De opzieners van de dierenbescherming treden te streng op bij de keuring der lading en van de geschiktheid der paarden; 3e. De belemmerende bepaling, dat de wielen breeder moeten zijn. De „Perniagan” beweert, dat deze klachten overdreven zijn. De opzieners van de dierenbescherming zien zelfs nog te veel door de vingers. Algemeen is het oordeel, ook dat van de politie, dat zij niet te streng zijn. Wat de wielen betreft, hebben zij het voorschrift blijkbaar verkeerd begrepen. Gemeentewerken heeft namelijk aan de politie verzocht, dat de wielen van 6—8 d.M. breed moeten zijn met het oog op de vernieling der wegen. De politie heeft toen in Juli de noodige bevelen daartoe gegeven, maar billijkheids-halve een jaar tijds gegeven om andere wielen aan te brengen, daar het gebleken is, dat een grobak wiel zoowat een jaar mee kan. Eerst in Juli 1916 zou de nieuwe verordening in werking treden. Er was dus geen reden om nu reeds te staken.

Gezondheidsmaatregelen. Te Semarang heeft de Gemeenteraad besloten een openbare bad-, wasch- en privaat-inrichting voor Inlanders te bouwen. De „Sinar Sumatra” schrijft, dat te Medan reeds sedert vele jaren vier badhuizen bestaan voor Inlanders en Vreemde Oosterlingen in vier verschillende deelen der stad, twee in het Oostelijk en twee in het Westelijk deel. Drie daarvan werden voor rekening van de Landschapskas door de Waterleiding-Maatschappij, Ajer bersih, gebouwd en worden op grond van een desbetreffende bepaling in hare concessievoorwaarden door haar onderhouden. Het vierde badhuis werd na gebleken behoefte door de Landschapskas zelf gebouwd en wordt ook verder door haar geëxploiteerd.

Rijst-moeielijkheden. Er zijn moeielijkheden ontstaan bij den uitvoer van rijst uit Saigon naar N.-I., verhaalt de „Pewarta Soerabaja”. Tengevolge van de geweldige overstromingen in Kanton zijn de rijstprijzen enorm gestegen en nu wordt getracht om van de loopende contracten af te komen. De Fransch-Indische regeering vroeg eerst een bewijs, dat de rijst voor N.-I. bestemd was en niet naar andere plaatsen uitgevoerd zou worden. Het Departement van Landbouw heeft terstond zijne bemiddeling verleend om deze moeielijkheid uit den weg te ruimen. Doch te Soerabaja deed zich nog een andere kwestie voor. De Fransch-Indische regeering vroeg aan den Resident van Soerabaja een verklaring, dat de rijst onderweg niet uit het schip zou worden gelost. Ook deze zaak heeft

Japansche Kunst

THEEHANDEL
THEESALON

Van Yeen & Co.
Plaats 33 - Tel. H. 2375

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS”

OPGERICHT 1906.

Gevestigd Galileistraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen.
Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid.
Spreekuur: Dinsdag 7—9 n.m. en Vrijdag 2—3 n.m.
Directie: W. H. BIK.
J. VAANDRAGER.

De Nieuwe Meubel- en Spiegelmagazijnen
van C. D. KREEFT,

Nieuwstraat 21 Den Haag Telefoon 2638.

COMPLETE
MEUBILEERING

Schill & Capadose

Hofstraat 17 .. .. 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO's, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE.

LEVENSVERZEKERING.

S. J. ROTTEVEEL,
GALILEISTRAAT 58 hoek Beeklaan,

beveelt zich aan voor levering van alles
op het gebied van

Koloniale Waren - Comestibles.

TELEFOON 3197.

Stichtsche Hypotheekbank
Boothstraat 15 Utrecht.

5%

PANDBRIEVEN.

Verkrijgbaar:

te Utrecht ten kantore der BANK
te Amsterdam bij de Heeren H. OYENS & ZONEN
te Rotterdam bij de Heeren
KRAEMER VAN DER KOOY & Co.
te 's-Gravenhage bij de KORTENAERBANK.

genoemd departement in het reine gebracht. Het is wel vreemd, dat de Fransch-Indische regeering deze eischen kon stellen. In Indië bestaat toch het verbod van uitvoer van buitenlandsche rijst. En op de gezaghebbers van schepen rust de verplichting om de in de scheepsdocumenten vermelde partijen in de havens van bestemming af te leveren.

Mensch-apen. De heer Kommer, de eigenaar van de welbekende dierenverzameling, bracht op een voorstelling van de Royal Standard Bioscoop Cie. te Soerabaja twee zijner orang oetans mee, de een als heer, de andere als dame, smaakvol gekleed. Zij gedroegen zich zeer rustig en gaven nu en dan bij een mooie film, teekenen van bijval. Hoewel de dieren het niet konden zeggen, hadden zij blijbaar genoten. 't Was, of zij te kennen wilden geven — alzo de „Bintang Soerabaja” — dat zij de eerste menschen ter wereld waren, die een openbare bioscoopvoorstelling bijwoonden van het begin tot het einde. Het publiek keek meer naar deze dieren dan naar het doek, waarop de levende beelden vertoond werden.

Van Vreemde Koloniën.

Wat gebeurt er in Britsch-Indië ?

Naar het ons voorkomt doorleeft minister Asquith geen aangename tijd. Zijn groote rede in 't parlement, op wier inhoud reeds voorbarige commentaren en ook voorbarige grootspraak gegeven waren vóórdat zij werd uitgesproken, bracht geen nieuws en opende geen nieuwe gezichtspunten. Zij bracht wel de kritiek van Carson, die door zijn treden uit het ministerie weer ten volle oppositieleider werd. Daarna bracht de opdracht aan lord Kitchener, om de oorlogsterreinen heel ver weg te bezoeken, zoodat hij voor vele maanden aan de legerleiding onttrokken zal zijn, een zenuwachtigheid onder het publiek, die op nieuw scherpe kritiek uitlokte, waarbij het beleid van den premier niet zonder bedenking werd besproken. En de maatregel, om de leiding der oorlogszaken in dien tijd in handen van 'een legerraad van vier leden te geven, heeft nu het uitreden van den jongen, energieke, bekwamen minister Churchill ten gevolge gehad. Diens afscheid, waarbij hij zich als militair, zonder eenige voorwaarde of voorbehoud, beschikbaar stelt om naar het front te gaan en waarbij hij motieven aanvoert, die door allen en ieder niet alleen geëerbiedigd worden, maar waarvan vrij algemeen het rechtmatig erkend wordt, wordt weer beoordeeld en besproken op een wijze, waarin de minister-president in menig opzicht een verwijt kan voelen.

Een leider, die zoo medestanders met hooge eigenschappen van zich vervreemd, is bezig een oppositie te vormen, die, thans wijkend, zich eenmaal tegen hem zal keeren. Zij wijken nu, omdat zij Asquith niet willen dwarsboomen in het bereiken van dat ééne, waarin zij allen overeenstemmen, den oorlog tot een goed einde. Groot-Brittanië tot de overwinning te leiden, maar indien zij de meening zij toegedaan dat hij hiertoe niet den besten weg bewandelt, zullen zij hem toch niet vrij zijn gang kunnen laten gaan, maar zal juist het willen van hetzelfde als hoofddoel hen er toe moeten dringen de krijgspolitic en de middelen ter leiding en uitvoering in andere banen te leiden.

Wat het tijdelijke heengaan van lord Kitchener betreft, doen velerlei verhalen de ronde. Was hij in 't oog van Asquith nog de man, aan wien de legerleiding ten volle toevertrouwd behoorde te blijven, dan zou hem nu, terwijl de belangrijkste legervraagstukken een krachtige leiding behoeven, geen reis van vele maanden worden opgedragen. Wat er ook van de beste verstandhouding en het onverzwakt vertrouwen gezegd wordt en hoe de missie naar de Dardanellen en Egypte, die tot Indië wordt uitgestrekt, als een nieuw bewijs wordt aangevoerd voor het groote vertrouwen in hem gesteld, ieder voelt dat hier iets tusschen steekt dat niet uitgesproken wordt, en dat juist maakt de menigte nieuwsgierig en zenuwachtig.

In zoover kan er iets welkoms in liggen, als deze uitdrukking voor een zoo te onpas komende ramp niet wat zonderling was, dat berichten uit Britsch-Indië over een groote beweging spreken, die tegen het Engelsche oppergezag gericht zou zijn, en die nog bijzondere beteekenis krijgt door de aan Perzië toegeschreven neiging om, het voorbeeld van Bulgarije volgend, zich aan de zijde van de centrale mogendheden te scharen. Alles wat hierover vermeldt dringt in onzekere klanken tot ons door. Vergroot of verkleind naar gelang de overbrenger partij kiest en, gaarne doende gelooven zoodat hij gaarne had dat het inderdaad ware, den wensch reeds als werkelijkheid ter markt brengt.

Aan het te San Francisco verschijnend blad „Hindustan Gadar” van 12 October worden de volgende berichten over den in Br.-Indië voortschrijdenden opstand ontleend.

Den 5en September kwam het in 't N. W. gedeelte van Pesjavar tot een gevecht tusschen 10.000 Afغانen en Britsche troepen, waarbij 1200 opstandelingen vielen.

Het zijn niet alleen grensvolken, die bij de gevechten betrokken zijn. De Afغانen, die, evenals de Perzen, Turkije en zijn bondgenooten vriendschappelijk gezind zijn, zijn een inval in Indië begonnen en werpen zich op de Britten, die van het zuiden en het oosten tegen Afغانen oprukken, terwijl de Russen van het N. door Turkestan aanrukken.

De Afغانen beschikken over niet minder dan 300.000 strijdbare mannen. Aan den opstand neemt hoofdzakelijk de mohamedaansche bevolking deel.

Over de samenzwering der inboorlingen in Lahore in het voorjaar werd bekend, dat 24 der opróerlingen ter dood en 27 tot levenslange gevangenschap veroordeeld zijn.

Zou het verwondering moeten baren over een zoo uitgebreiden opstand niet meer uit meer rechtstreeksche bron te hebben vernomen, men denke aan de censuur. De bladen, welke ons uit Br.-Indië bereiken dragen steeds het stempel: „passed censor”. Ook de vorige week moesten wij melding maken van een beweging van mohamedaansche zijde aangezet tegen de Britsche wapenen. Uit het proces der bommenwerpers-oproerkrakers, dat zich in 1914 afspeelde, kan men zich overigens herinneren, dat de geheime bewegingen in Britsch-Indië vertakkingen hebben in- en gevoerd worden uit West-Amerika, zoodat San Francisco als bron nog niet zoo heel zonderling is gelegen.

Anderzijds is het niet onmogelijk hier te doen te hebben met den weerklank van berichten, zoodat die in een Reuter-telegram uit St. Petersburg worden vermeld, waarin staat: „Ofschoon de Turken en Duitschers in Teheran alle maat-

regelen treffen voor een overhaast vertrek, onderhouden zij een wanhopige propaganda en vertellen zij hun Perzische vrienden allerlei belachelijke verhalen omtrent een gewapenden opstand in Britsch-Indië, de samentrekking van een Duitsch leger te Bagdad, de bezetting van Konstantinopel door de Duitschers, een spoedig te verwachten opmarsch van de Duitschers naar Br.-Indië en Perzië, enz.”

Naar de „Times” weet mee te deelen, heeft de Russische regeering, na overleg en in volledige overeenstemming met Engeland, belangrijke militaire maatregelen genomen om het leven en de bezittingen van de onderdanen der geallieerden in Perzië te verzekeren, waar reeds D. officieren de leiding der militaire oefeningen in handen hebben.

Uit dit alles valt met zekerheid te lezen dat het broeit en smelt in de Perzisch-Noord-Britsch-Indië-streek. Het is alleszins verklaarbaar dat de regeering te Londen een bekwaam man daarheen wil zenden om te kijken, te adviseeren en zoo noodig te handelen. Maar is, bij de groote belangen die nu in Europa op 't spel staan, de generaal weg te zenden, die sedert 't begin van den oorlog de teugels in handen heeft, indien deze inderdaad nog het volle vertrouwen als opperbevelhebber heeft? Zou, om een naam te noemen, deze missie dan niet toe te vertrouwen zijn geweest aan lord Churchill, die nu tengevolge van dien daad verdreven is uit 't ministerie, en die als officier en als koloniale specialiteit een goeden naam heeft, die als staatsman zeer hoog staat en die ook in Britsch-Indië gediend heeft? Het Br.-Indische vraagstuk zal het legervraagstuk in het moederland in belang toch wel niet overtreffen. Als lord Kitchener na 5 à 6 maanden in Europa terugkeert, zal hij het werk van den legerraad hebben te aanvaarden, zonder er voor verantwoordelijk te kunnen zijn, of de Raad zal de leiding behouden, zoodat lord Kitchener dan inderdaad terzijde zal zijn gezet. Het niet willen dragen van een dergelijke halve verantwoordelijkheid heeft Churchill juist tot heengaan gepocht, en zij komt ons voor inderdaad een organisatiefout te zijn.

Dit is een zoo elementaire waarheid, dat Asquith wel goede gronden moet hebben om er nu tegen te zondigen. Wat zijn die redenen? Waarom moet lord Kitchener op reis gaan en ons interesseert daarbij nog in het bijzonder de vraag: waarom moet hij naar Britsch-Indië gaan?

Keizer Joean sji kai.

Toen wij indertijd de onderstelling waagden dat Joean sji kai zich de figuur van Napoleon I tot voorbeeld stelde, konden wij niet verwachten dat hij dit, den schijnbaar ongunstigen loop der gebeurtenissen in China ten spijt, zoo spoedig ook verder zou tot waarheid maken. Wist Napoleon Frankrijk tot grootheid te brengen, en vond en maakte hij in de groeiende republiek een plaats voor zijn heldenfiguur, was zijn keizerschap de bekroning van de imperialistische staatkunde waarin Frankrijk zich had laten leiden, Joean sji kai weet zijn keizerschap rijp te maken door de tegenslagen en moeilijkheden van de Chinese republiek heen. Hij heeft zijn land en de buitenwereld de overtuiging bijgebracht de eenige man te zijn, die het wrakstaande groote Rijk van het Midden overleind kan houden.

Zonder financieelen steun van de Europ. mogendheden kon China niet langer bestuurd worden, heette het. Hij kreeg de groote leening niet en toch wordt China nog bestuurd. De inmenging van Japan moest, volgens de algemeene overtuiging, onvermijdelijk op een oorlog uitloopen. De oorlog werd vermeden. Dit was alleen verkregen, zeide men, doordien China zich geheel aan den wil van Japan onderworpen had. Nu laat Joean sji kai China zich, tegen den zin van Japan, uitspreken over het voortbestaan der republiek of het herstel van een keizerrijk, en hij wist die uitspraak zoo te bewerken, dat de uitslag niet twijfelachtig meer behoefde te blijven.

Japan, Rusland, Groot-Brittanië vroegen inlichting over de voorgenomen verandering van regeeringsvorm. De Chin. regeering vestigde de aandacht erop, dat het hier een zaak van binnenlandsche staatkunde betreft, die anderen dus eigenlijk niet aangaat, maar, in aanmerking nemende dat de vraag in vriendschappelijken geest was gesteld, wilde zij de volgende inlichting geven: „De beweging ten gunste van het herstel van de monarchie neemt onder de bevolking met den dag toe. De regeering, hoewel die beweging niet goed gezind, meent geen middelen tot tegengaan ervan te moeten toepassen, die wanordelijkheden zouden uitlokken.”

Naar beweerd wordt heeft de republiek de onveiligheid en onzekerheid doen toenemen.

De Jap. reg. ging nog een stap verder. De Ch. regeering stelde haar gerust, door in antwoord daarop te verzekeren, dat dit jaar geen verandering meer zal worden gebracht in den regeeringsvorm. Intusschen wordt die verandering, zonder formeel nu reeds haar beslag te krijgen, verder voorbereid. De President wordt door de meeste provinciale autoriteiten reeds „keizer” betiteld. Na eenigen tijd zal bepleit worden dat eigenlijk niets behoef te veranderen, behalve den naam van republiek in keizerrijk.

Zal Joean sji kai de vergelijking ook verder laten doortrekken, zoodat hij op een St. Helena eindigt? Zijn trotseeren van Japan, Rusland en Engeland zou wel daarheen kunnen leiden.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Tijdschrift Voor Nijverh. en Landb. in Ned.-Indië.

Het Sept.-nummer bestaat uit één verhandeling, getiteld: „Suikercultuur-, industrie- en handel van Japan. Naar verschillende gegevens bewerkt, door W. J. van de Leemkolk. Alleen bevat dit nr. nog de volgende redactionele mededeeling:

„Naar aanleiding van het in het vorig nummer opgenomen artikel van den heer B. van der Gon Netscher over „De statistieken der Buitenbezittingen van het Encyclopaedisch Bureau” *) is een ambtelijk onderzoek ingesteld. In verband hiermede werd het wenschelijk geacht een „Repliek” van den heer Van Vuuren, chef van het Encyclopaedisch Bureau, op den aanval van den heer Van der Gon Netscher, welke repliek reeds voor dit nummer gereed lag, voorloopig aan te houden.

Zoodra deze belangrijke aangelegenheid ambtelijk is uitgemaakt, zal, zoo daartoe aanleiding is, op de zaak nader teruggekomen worden.”

Tentoonstelling van Buddhistische kunst.

Gedurende het tijdvak November 1915—Mei 1916 wordt in het Rijks Ethnographisch Museum te Leiden eene tentoonstelling van buddhistische kunst gehouden.

*) Zie Kol. Weekblad van 23 Oct. j.l.

THE KING VEILIGHEIDS-VULPENHOUDER met gouden pen en schroefdoop. In elke richting te dragen zonder lekken.

MET VULLER EN CLIPS f 4.—
J. MEEUSSEN & ZON - Den Haag - Korte Poten 32

Kledingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

DEN HAAG

GRONINGEN

HOORN

LEELWARDEN

HILVERSUM.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt
uit door Eleganten Pasvorm
en KEURIGE AFWERKING

Kleedermakerij van den eersten rang

DETECTIVE BUREAU

Hofwijckplein 12 bij station H.I.J.S.M.
DEN HAAG.

Opsporen - Achtervolgen - Informatie

Verstrekt alle inlichtingen over personen
in Oost- en West-Indië.

F. L. VAN BOMMEL

VLAMINGSTRAAT 8-10

heeft geopend
Prins Hendrikstraat 104
een geheel nieuw ingericht

Dames Mode- en Handschoenen Magazijn.

naast het Heeren Modemagazijn.

HEINEKEN'S Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde

: Gordijnen :

in meer dan 500 dessins

KLENUS' Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers

'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

Naar aanleiding daarvan is in het jonge tijdschrift „Oude Kunst” een geïllustreerd opstel verschenen, waarin de heer T. B. Roorda een algemeene inleiding over deze kunst schrijft en Dr. M. W. de Visser de betekenis der tentoon-gestelde beelden en schilderijen in 't kort schetst.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur.

De Sept.-afl. opent met een afscheidswaard van den naar Holland vertrekken redacteur Mr. J. C. Kielstra. — De controleur J. W. Meyer Ranneft geeft het slot van zijne beschouwing over Volksverplaatsing op Java. — De assistent-resident K. A. James vertelt bijzonderheden van de bijzonder ontwikkelde bewoners der nagari Kota Gedang, gelegen in de schoone vlakte van Agam, in het hart der Padangsche Bovenlanden. — De ass.-resident S. van Dissel ontwikkelt zijne bezwaren tegen de bepaling, dat de inlander op de buitenbezittingen in de bedrijfs- en inkomstenbelasting wordt aangeslagen niet op eigen aangifte, maar nadat zijn inkomen door ambtenaren en hoofden is vastgesteld. — De adviseur van het Volkscredietwezen H. Carpentier Alting geeft eenige wenken voor eene voorloopige inrichting van het volkscredietwezen in de residentie Timor. — Verder bevat deze afl. nog eenige korte mededeelingen en besprekingen van nieuwe uitgaven op Indisch gebied.

Teysmannia.

In de 6e en 7e afl. van den loopenden jaarg. van Teysmannia vervolgt Dr. W. Roepke zijn beschouwing over Sprinkhanenplagen; eenige afbeeldingen van verwoeste vegetatie verduidelijken het geschrevene. — Dr. A. J. Ulfé schrijft over een nieuwe cultuur: de oliepalm (Elaeis Guineensis); toevallig bevatte het Nov.-nr. van de Ind. Gids ook een hoofdartikel over deze voor de toekomst veel belovende cultuur, wel een bewijs dat ze de aandacht trekt. — Dr. P. J. S. Cramer artikelt over het belang van den invoer van nieuwe cultuurplanten in Ned.-Indië. — Dr. J. van Breda de Haan vertelt een en ander over de kolonisatieproeven met Javanen op de Buitenbezittingen, waarvan het succes z. i. al heel gering is geweest, zoo ten opzichte der ontlasting van Java van een deel zijner bevolking als ten opzichte van de ontwikkeling der landstreek, waar de nieuwe nederzettingen tot stand komen. In Britsch-Indië hebben, volgens schr., kolonisatieproeven tot veel beter uitkomsten geleid.

Van de overige bijdragen dezer afl. worde nog genoemd: De variabiliteit in productie bij cacao-boomen, door Dr. J. C. van Hall. — Over hulp-theerollen, door Dr. Ch. Bernard. — Het vraagstuk van de gramang-mier (Plagiolapis longipes), tevens een critiek, door P. E. Keuchenius. — Over eenige abnormaliteiten, door Dr. Ch. Bernard.

De dierenwereld van Insulinde.

Bij J. J. C. van der Burgh te Deventer zijn verschenen de laatste afleveringen van J. H. Hendrik van Balen's tweede deel van „De dierenwereld van Insulinde in woord en beeld”, het eerste samenvattend geschrift over onze Oost-Indische dieren. In het 1e deel waren de zoogdieren behandeld, het 2e deel bevat de vogelbeschrijving; beide zijn zeer fraai geïllustreerd.

Dezer dagen is de schrijver in den ouderdom van 64 jaren te Arnhem overleden.

Bestrijding van het opiumgebruik.

In opdracht van de Indische Regeering is door de Commissie voor de volkslectuur eene prijsvraag uitgeschreven voor lectuur ter bestrijding van het opiumgebruik in Indië. Het werk moet in het Javaansch, Maleisch of Hollandsch zijn gesteld en geschreven in Latijnsch karakter. De antwoorden moeten vóór 1 Juli 1916 zijn binnengekomen. Als prijzen zijn uitgelooft: a. een gouden medaille (met inscr.) en f 250; b. een verg. zilveren medaille (m. i.) en f 100; c. een zilveren medaille (m. i.) en f 50; d. c. q. een of meer diploma's met kleinere geldgeschenken. (Ind. Merc.).

Koloniaal Tijdschrift.

Inhoud van de November-afl.: De uitoefening van het bestuurtoezicht op de particuliere landerijen bewesten de Tjinanoek en het nieuwe Reglement van 3 Aug 1912 (Stbl. No. 422), door W. E. Rappard (wordt vervolgd). — Indische ambtenaarsherinneringen, door S. Kalf. — De begroting van Ned.-Indië voor het jaar 1916, door W. E. Ketjen. — Verscheidenheden, door H. D. — Kroniek, door Tertius (De nieuwe landvoogd. — O. W. de Munnick †. — De studietoelagen). — Persoverzicht, door A. H. J. G. Walbeem en Ch. P. J. Blok. — Vreemde koloniën, zoomede de overige gewone rubrieken.

Het tuberculose-vraagstuk in de tropen.

Over dit onderwerp hield Dr. J. J. van Loghem onlangs een voordracht, waarvan de hoofdzaken worden weergegeven in de jongste afl. van het Tijdschrift voor Inlandsche geneeskundigen, aangevuld door eigen beschouwingen. De schrijver vestigt er de aandacht op dat de tuberculose eenige jaren geleden in Indië nog vreemd was, maar dat tegenwoordig haast iedere inboorling weet wat „sakit toring” beteekent. Momenteel neemt z. i. tuberculose voor Indië minstens een even voorname plaats in als pest, cholera, dysenterie, pokken, lepra, malaria e. a. Ja, door de onderzoekingen van Dr. van Gorkom is gebleken dat de Inlandsche bevolking van Batavia een ruim driemaal zoo hooge sterfte aan longtering heeft als de bewoners van het door en door tuberculeus besmette Holland.

Een nieuwe uitgaaf van het Bataksch Instituut.

In 1913 ontving de laborant van het Bataksch Instituut te Leiden eene opdracht van het directorium, om een reis te maken door de Bataklanden en een gedeelte van Sumatra's Westkust, in het bijzonder de Padangsche Bovenlanden. Gedurende zes maanden doorkruiste hij het tusschen Medan en Padang gelegen gebied. Een eenvoudige, onopgesmukte beschrijving, waarbij de schrijver vooral de aandacht doet vallen op de veranderingen, welke de inlandsche maatschappij in de Bataklanden (die hij o. a. als oud-zending reeds tergegend kende) in de laatste jaren heeft ondergaan, is het resultaat van die reis. Het geschrift is verschenen (bij S. C. van Doesburgh te Leiden) als No. 11 der Uitgaven van het Bataksch Instituut en getiteld: Van Medan naar Padang en terug (Reisindruckken en -ervaringen). Talrijke illustraties en een kaart zijn aan de beschrijving toegevoegd.

De Indische Mercur.

Voornaamste inhoud van No. 45: De Nederlandsch-Indische mijnwet en hare toepassing, door Jhr. Dr. C. G. S. van Sandberg. — Medische brieven. V: De oorlog en de geneeskunde, door Dr. C. H. L. Boelde. — Het rotten van aardappelen in de tropen. — Indisch Genootschap. Mr. C. Th. van Deventer herdacht. — Wegen en middelen tot verzekering van de volksgezondheid in onze tropen, door Dr. J. J. van Loghem. — Uitvoer van Java en Madoera.

— De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen.

Bali-Instituut.

In verband met de vanwege het Koloniaal Instituut gehouden tentoonstelling betreffende Oud-Javaansch en hedendaagsch Balisch Hindoeïsme is te Amsterdam opgericht een Bali-Instituut (adres afdeling Volkenkunde van het Koloniaal Instituut).

Dat Bali-Instituut stelt zich, in navolging van het in 1908 opgerichte Bataksch Instituut en het ten vorige jare tot stand gekomen Atjeh-Instituut, ten doel het verzamelen van zoo volledig mogelijke gegevens betreffende de Baliërs en het beschikbaar stellen van die gegevens ten behoeve van het welzijn en van de stoffelijke en geestelijke ontwikkeling van de Balische bevolking en van onze betrekkingen met haar.

Het directorium bestaat uit de heeren Mr. G. Vissering (voorzitter), H. C. Relbock (penningmeester), J. C. van Eerde (secretaris), E. H. Crone, J. B. van Heutsz, G. F. de Bruyn Kops, E. vom Rath en J. W. IJzerman.

Men wordt lid van het Bali-Instituut (bijdrage jaarlijks van f 25 of meer of ineens f 100 of meer) door aanmelding bij een der leden van het directorium.

Het ligt in de bedoeling, zoo spoedig mogelijk over te gaan tot de aanstelling van een vasten werker (laborant) aan het Bali-Instituut.

Eenige recentie publicaties.

De Noord-Halmahera'se taalgroep tegenover de Austro-nesiëse talen, door H. van der Veen. Proefschrift (Leiden, L. van Nifterink Hzn.).

Verslag betreffende den gouvernementen-pandhuisdienst over het jaar 1914. Deel II (Batavia, G. Kolff en Co.).

Algemeen verslag van het Europeesch middelbaar en lager onderwijs in Ned.-Indië over 1913 (Batavia, N. V. „Papyrus”).

Verslag der Staatsspoorwegen in Ned.-Indië over het jaar 1914. Deel I. (Batavia, Landsdrukkerij).

Candidaat gezaghebbers. — Tentoonstelling van oud-Javaansch en hedendaagsch Balisch Hindoeïsme, door A. C. Tobi. — Sir James Brooke, Radja van Serawak. — Ambon (vervolg). (Indologenblad, 4 Nov. 1915).

De betekenis van ons boschbezit in onze Oost-Indische koloniën, door A. te Wechel (Overzicht). (Ceres, 1 Nov. 1915).

Een praatje over slangen in den Indischen Archipel, door Mère Stanislas. — Een keuvelpraatje over Atjeh, Deli en rubber, door H. Fisscher. — Over tripang en tripangvischerij, door P. A. Wintjes. (Berichten van den Sint-Claverbond, 1915, No. IV).

Wenken voor het beheer van volksbanken. — Afdelingsbanken en landrente. — Onderzoek naar de werking van de desabank Pagottan. (Het Bestuur van de Centrale Kas te Batavia, No. 12—13, Sept. 1915).

Iets over de bouwkunst der volken van den Indischen Archipel, door A. W. Fischer. (Bouwwereld, 1915, blz. 297).

Een vlootbasis aan de Merakbaai, door W. H. C. Holle. (Ind. Krijgskundige Vereeniging, No. 48).

Verheffing van de Inlandsche vrouw, door M. Lindborn. (Stemmen voor Waarheid en Vrede, jaarg. 1915, blz. 993).

Siah Oetame, een gajosche legende, door W. Baptist. (Aarde en haar Volken, jaarg. 1915, blz. 159).

Mag men menschen met een tuberculose anamnese naar Indië laten gaan? door A. E. Sitsen. (Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, jaarg. 1915, blz. 1337).

Fünzig Jahre Missionsarbeit auf Nias, von Missionsinspektor Wegner. (Allgemeine Missions-Zeitsch., Nov. 1915).

Die neuen Rechtsbestimmungen für die inländischen Christen auf Nias, von Missionsinspektor Wegner. (Berichte der Rheinischen Missions-Gesellschaft, Nov. 1915).

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Onze Vloot; Ons Leger; Theosophisch Maandblad; Handelsberichten van het Min. van Landbouw; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Ned.-Indië; Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz. benevens een Bibliotheek.

Ingezonden.

Aan de Redactie-Commissie van het Koloniaal Weekblad.

Geachte Redactie!

Beleefd verzoek ik u het volgende, in den vorm van een open brief, gericht aan het Bestuur der vereeniging „Oost en West”, in het Koloniaal Weekblad te doen opnemen.

De wereldoorlog is nu ruim een jaar aan den gang en gedurende al dien tijd heeft de verbinding van Ned.-Indië met het moederland van den oorlogstoestand belangrijk te lijden gehad. In de eerste plaats dan, kon de mail sinds het uitbreken van den oorlog niet overland vervoerd worden, wat een tijverlies aan het brievenverkeer veroorzaakte van tien dagen, dan wel meer, indien de mailbooten wegens vermeende contrabande werden aangehouden. Wat een enorm nadeel dit vooral aan den handel toebrengt, waar het adagium „time is money” geldt, behoeft zeker niet te worden uiteengezet. Gezwegen dan nog van de stornis, welke het telegrafisch verkeer sedert den oorlogstoestand herhaaldelijk ondervindt, en van de niet-denkbare gevaren, welke aan het vervoer van de mail overzee verbonden zijn; het geval van de „Koningin Emma” ligt ons nog vers in het geheugen.

In de tweede plaats ondervindt het personenvervoer tusschen Ned.-Indië en Holland, dat in normale tijden voor 90 pCt. via Genua of Marseille plaats vond, thans eveneens de nadeelen van den oorlogstoestand, doordat men zich geplaatst zag voor de keuze: een zeereis van tien dagen, van een der genoemde havens naar Holland, en niet van gevaar ontbloot; dan wel een overlandreis met al de on-

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten

Visch, Vleeschwaren

Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

A. KOGELS & ZOON

Prinsestraat 52-56 - Tel. 2825. - Den Haag.

Nieuwste modellen

LINCOLN SHOES

Suede, zwart of gekleurd Glacé en Lak.

Wekelijksche verzending naar de Tropen.

Vraagt onze volledige Catalogus.

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte Goederen. :: Stalen op aanvraag.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND - BU-ALLEN DIE NIET-VERLOF-IN-NEDERLAND VERTOEVEN

DEGELUK-ONDERWIJS-IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET-OP-HET-JUISTE-ADRES-DER-ORIGINEELE-BERLITZSCHOOL
OVER-DE-WAALSCH-KERK

58° NOORDEINDE NIET-BOVEN-KRUL TEL: 2234

1ste Rotterdamse Maatschappij van verzekering op het leven

Oudehavenkade Nr. 1. Plan C, Rotterdam.

Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.

Levensverzekering

in elken vorm.

Hoofdvertegenwoordigster voor Ned. Oost-Indië
Firma COSTER VAN VOORHOUT & Co.
te Soerabaja.

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

Adverteeren doet verkoopen.

aangenaamheden van passconrole, douane, verscherpte politie-maatregelen, verlies bij de inwisseling van geld voor de verschillende landen noodig, enz. De hierbedoelde zeereis heeft hetzelfde nadeel van groot tijdsverlies, is bovendien verre van aangenaam in een bepaald jaargetijde, waarbij dan nog komt het gevaar van zee-mijnen en de vertraging tengevolge van aanhouding door een der oorlogvoerende mogendheden. De zoowel persoonlijke als algemeene nadeelen van deze zeereis vallen in het oog, zoodat dus de overlandreis zeker aan te bevelen is. Maar dan dient die overlandreis ook zoo te worden ingericht, dat men zeker kan zijn van behoorlijke bescherming van personen en goederen. Dit laatste nu laat nog veel te wenschen over. Met o.d.g. zullen velen het ondervonden hebben, wat het zeggen wil, in dezen tijd de overlandreis te ondernemen. De bescherming, die men als Nederlander in den vreemde van zijn consuls geniet, komt tot nu toe hierop neer, dat men te Genua en Zürich (dan wel elders) zijn passen laat viseeren, waarvoor nog (indien ik mij niet vergis) resp. 5 Lire en 5 Mark in rekening wordt gebracht. Waarvoor een Nederlander deze oorlogsschatting aan zijn eigen consul moet afdragen, is mij nog steeds niet duidelijk kunnen worden.

Doch overigens is de Nederlandsche onderdaan, wien het toch niet te doen is, om in de te passeeren landen te gaan spionneeren, noch zelfs om daar verblijf te houden, maar alleen om zoo spoedig mogelijk Holland resp. Ned.-Indië te bereiken, overgelaten aan het „bon-plaisir“ der vreemde autoriteiten. Wat dit in dezen tijd van spionneerens, van een dubbele inspectie aan de grenzen n.l. zoowel van de douane als van de politie, van verscherpt politietoezicht op vreemdelingen-reizigers, zeggen wil, zullen de velen, die dit ondervonden hebben, kunnen beseffen. De last o.a. van de Italiaansche douane ondervonden, het miseren van trein-aansluitingen door het onderzoek aan de grenzen en last-not-least het afnemen van alle papieren aan de Duitsch-Hollandsche grens, spoorboekjes en visitekaartjes inbegrepen (voor de terugbezorging stelt de Duitse autoriteit zich niet aansprakelijk) zullen zij niet licht vergeten.

Hooft men al deze bezwaren, welke zich nu reeds sinds zulk een geruimen tijd doen gelden, dan vraagt men zich onwillekeurig af, of er geen verbetering in dezen ongewenschten toestand valt aan te brengen: of de Regeering, overwegende, dat het hier geen uitsluitend koloniaal, maar een algemeen Nederlandsch belang betreft, niet alles in het werk gesteld heeft, om de verbinding met de Ned.-Indische koloniën ten opzichte van het mailvervoer op den ouden voet te herstellen, en wat betreft het personenvervoer, dit zooveel mogelijk te vergemakkelijken, daarbij haar beschermende hand over hare onderdanen in den vreemde uitstrekende.

Want niet alleen de handel en particulieren, doch ook de Regeering heeft bij het een en ander groot belang. Het komt mij voor, dat hier door de vereeniging „Oost en West“ nuttig werk kan worden verricht: waar zij zich tot plicht stelt, om den band tusschen moederland en koloniën zoo nauw mogelijk aan te halen, vatte zij deze woorden hier in letterlijken zin op en beginne een georganiseerde actie tot herstel der vroegere verbinding voor personen en mail met onze Oost.

Indien het Bestuur der vereeniging ter audiëntie ging bij de Ministers van Koloniën en Buitenlandsche Zaken, tot wier bemoedigen deze aangelegenheid behoort, zou men kunnen vernemen, wat ter zake is of alsnog zal worden gedaan. Van het resultaat daarvan zou men kunnen afhankelijk stellen, of het gewenscht is, een der Kamerleden in den arm te nemen, welke door een interpellatie openbaarheid aan de zaak zou kunnen geven, en de afwikkeling daarvan bespoedigen. Nu de behandeling der rijks- en koloniale begrotingen in de beide Kamers der Staten-Generaal aanstaande is, zal het hiervoor zeker wel het geschikte oogenblik zijn. Dat de zaak van groot belang is, zal ook den Kamerleden, in het bijzonder hun, die gewoonlijk de koloniale belangen behartigen, duidelijk zijn, terwijl de Regeering zij toch ook zeker van eenigen plicht bewust zal zijn, wat betreft den veiligen en vluggen overtocht van honderden ambtenaren, die op haar last elk jaar deze reis ondernemen.

Ten opzichte van het personenvervoer zij het mij vergund nog het volgende op te merken. Na het bovenstaande zal het m. i. duidelijk zijn, dat regeling daarvan van regeeringswege onmisbaar is. Zou het nu zoo bezwaarlijk zijn, dat dit als volgt geregeld werd: de Regeering stelt elke week, dus aansluitende op elke mailboot, zoowel te Genua (resp. Napels) bij aankomst uit Indië, als in Holland bij vertrek naar Indië een mail-trein beschikbaar, waarmee behalve de mail ook de voor Indië bestemde passagiers kunnen worden vervoerd. De spoorkosten zouden hetzelfde moeten blijven, dan wel in verband met de meerdere kosten, aan dezen extra-trein verbonden, iets hooger kunnen zijn; na bovenstaande uiteenzetting zou het bovendien logisch zijn, dat de Regeering financieelen steun verleende. Deze trein zou in normale trajecten per dag, in 3 à 4 dagen het eindpunt kunnen bereiken, en onze Regeering zou zich met die van Duitschland, Zwitserland en Italië moeten verstaan om dit transport zoo min mogelijk moeilijkheden en formaliteiten in den weg te leggen. Indien dan verder in elk land van grens tot grens een speciaal douane-ambtenaar den trein vergezelt, behoeft zelfs douane-onderzoek (waar het hier immers slechts transit-verkeer betreft) niet plaats te hebben, en is eenige controle alleen noodig, indien de reizigers op het eind van elk dag-traject zich met eenige handbagage naar het hotel begeven.

Naar het mij voorkomt, mag, waar thans de welgemeende en strikt uitgevoerde neutraliteit van Nederland, door de betrokken landen i.c. Duitschland, Zwitserland en Italië wel zal worden erkend, ook van dien kant medewerking verwacht worden, om de verbinding met de koloniën in belangrijke mate te verbeteren. Angstvalligen zullen wellicht zeggen, dat het in deze tijden beter is niet in internationale aanrakingen te roeren, doch dit is m.i. een vrees om zich aan koud water te branden en deze houding zou n.b.m. onwaardig zijn, althans ten opzichte van dit neutrale belang, voor een zelfbewuste regeering. Men stelt toch vooral duidelijk voorop, dat het hier uitsluitend transit-verkeer van personen met hun reis-bagage betreft, zoodat van in- en uitvoer van handelsgoederen geen sprake is. Stelt men dan nog bovendien den eisch, dat alle reizigers moeten voorzien zijn van behoorlijke, van den Minister afkomstige reispassen, dan kan ook voor de wellicht door de betrokken regeeringen gekoesterde vrees, dat gevaarlijke personen op deze wijze het land binnenkomen of verlaten, geen grond meer aanwezig zijn.

Ten slotte laat het zich niet aanzien, dat de wereldoorlog spoedig afgelopen en de normale verkeersomstandigheden hersteld zal zijn, zoodat men zeker van een eventuele verbetering als bovenbedoeld, nog lang profijt kan trekken;

evenmin is, wat de reisroute via Duitschland—Zwitserland en Italië betreft, wijziging te verwachten in dezen zin, dat b.v. Zwitserland in den oorlog betrokken zou worden, of dat het gevechtsfront zich naar Duitschland zou verplaatsen.

De vereeniging „Oost en West“ heeft zoowel in het moederland als in de koloniën een populair naam; laat zij die behouden en haar invloed vermeederen, door, zoodat boven werd uiteengezet, een actie te beginnen voor deze gewichtige aangelegenheid, waarbij het belang van Ned.-Indië in de eerste plaats betrokken is. Van een actief bestuur kan zeker verwacht worden, dat het niet zal rusten, alvorens het de overtuiging heeft, en in die overtuiging het publiek kan doen deelen, dat werkelijk van regeeringszijde alles in het werk is gesteld, waardoor het onderwerpelijke desideratum zou kunnen worden bereikt of althans benaderd.

Met dank voor de verleende plaatsruimte, hoogachtend,

Uw dw d.

J. BRINKS,
Ambt. B. B. Ned.-Indië m/v. Den Haag.

Door de plaatsing van bovenstaand schrijven hopen wij, dat aan den wensch om, voor zooveel dit nog noodig mocht zijn, de aandacht te vestigen op de door de mailreizigers tusschen Indië en Nederland ondervonden ongemakken, zal zijn voldaan. Onbekendheid in de regeeringskringen met die bij elke mailgelegenheid opgedane ervaringen is niet aannemelijk; en het is te verwachten, dat wat de regeering in staat is te doen om in die moeilijkheden tegemoet te komen, zij niet zal nalaten, en dus ook nuttige en doeltreffende wenken niet onopgemerkt laten. Om het Hoofdbestuur van Oost en West tot een bijzondere actie te bewegen, moet het bestuur niet alleen van het groot belang der zaak overtuigd zijn, maar ook van de doeltreffendheid en uitvoerbaarheid van het aangegeven redmiddel.

Red. Com.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

Klein-notarisexamen.

De bij het Koninklijk besluit van 12 Februari 1913 No. 130 (Staatsblad no. 54) ingestelde commissie voor het afnemen hier te lande van het zoogenaamd klein-notarisexamen bedoeld in de artt. 16g tot 16n van het Reglement op het Notarisambt in Nederlandsch-Indië, maakt, ingevolge art. II van genoemd besluit, bekend, dat in de maand December aanstaande, op nader te bepalen dagen, aan de met verlof hier te lande vertoevende ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië gelegenheid zal worden gegeven tot het afleggen van bovenbedoeld examen, waarvoor een bedrag van f 30 (dertig gulden) verschuldigd zal zijn.

Zij, die tot dit examen wenschen te worden toegelaten, moeten zich vóór 24 November aanstaande, met opgave van hun adres, schriftelijk aanmelden bij den secretaris der commissie (mr. P. J. Gébel, O.-I. hoofdambtenaar met verlof, gedetacheerd bij het Departement van Koloniën), onder overlegging van eene quitantie van storting bij een der Rijksbetaalmeesters.

Van de Afdeling Amsterdam:

1STE VOORDRACHT WINTER 1915/1916 op Maandag 22 November 1915, des avonds ten 8 ure, in een der zalen van het „American-Hotel“ [ingang Marnixstraat]. Spreker: de Heer T. VAN ERP, Majoor Genie O.L.L. Onderwerp: „Hindoese Bouw- en Sierkunst op Java“. [Voordracht met lichtbeelden].

Deze lezing wordt gehouden naar aanleiding van de in het Gemeentelijk Museum te Amsterdam gehouden tentoonstelling betreffende ditzelfde onderwerp.

Voor het lidmaatschap wende men zich tot den Secretaris. De contributie bedraagt als minimum f 2.50 per jaar. Voor introductie van niet-leden bestaat eveneens gelegenheid bij den Secretaris en voor zoover er plaats is, 's avonds aan den ingang der zaal.

Namens het Bestuur:

C. H. L. BAELDE, Secretaris, Oosterpark 44.

Van de Afd. Utrecht en Omstreken:

Woensdag 10 Nov. trad de heer Michelsen uit Haarlem, oud-directeur van de Hendrikschool op Curaçao, voor onze afdeling op, met het onderwerp: „Een reis naar en een verblijf in de kolonie Curaçao“.

Op boeiende wijze schetste spreker de zeereis van Amsterdam naar Curaçao, zijn bezoek aan Paramaribo, veel minder welvarend dan Demerara, hoofdstad van Engelsch Guyana, aan het buitengewoon schoone eiland Trinidad, aan het slecht bestuurde en in verval zijnde Venezuela.

Curaçao maakt een gunstigen indruk door zijn fraaie plantages, zijn innemende bevolking, die een groote taalkennis bezit, zeker als gevolg van de talrijke schepen, uit allerlei streken, welke daar landen.

Het klimaat is gezond; nooit treedt de gele koorts er epidemisch op. Planten- en dierenwereld worden beheerscht door de buitengewone droogte; toch valt er veel regen, te veel soms, maar onregelmatig, zoodat de oogst vaak mislukt of door te lange droogte, of door te grooten watervloed. Het voornaamste middel van bestaan is phosphaatbereiding; ook met strooïeden-vlechten houden velen zich bezig. De landbouw is gering, de scheepvaart in vrede tijd belangrijk. Daar de koers der meeste schepen niet langs Curaçao gaat, zal het eiland door de opening van het Panamakanaal wel geen wereldhaven worden. Voordeel brengt deze kolonie het moederland niet aan; integendeel, zij moet steeds geldelijk gesteund worden. Het leven is er niet duur, de huizen uitzonderend ingericht. Geheel boomloos, zoodat velen zeggen, is het eiland niet; naast dorre streken, waar alleen cactus en dividivi welig tieren, treft men ook hier en daar boomen aan, zelfs geheele boschjes er van. Er is op Curaçao véél goeds en moois.

Een krachtig, welverdiend applaus weerklonk na deze leerzame rede, die nog bovendien door fraaie lichtbeelden werd verduidelijkt. Onder het gehoor bevonden zich vele militairen, door het Bestuur onzer afd. tot het bijwonen dezer lezing uitgenoodigd. Ook zij, evenals de overige aanwezigen, genoten blijkbaar van het opgewekte woord des sprekers.

J. J. LAGERS, Secretaris.

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □
□ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWELLEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

Tandborstels, Badmutsen, Sponsen
Bandages en Gordels.

WED. G. STREITWOLF,

Telefoon 2413.

105, Noordeinde 105:

's-Gravenhaagsche Manege,

Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.

1ste Klasse Rijonderwijs.

R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

Telef. H
7857

J. B. HEIJDEMAN,

Telef. H
7857

CONFISEUR. Valeriusstraat 3. PATISSIER.

Speciaal adres

Zoute Krakelingen.

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107

VALERIUSSTRAAT DEN HAAG

- Tramhalte Lijn 3 -

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. — —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
van 10 tot 4 uur.

GEBR. ALES,

Prins Hendrikstr. 86, Tel. 5169, Den Haag

SPECIALITEIT IN WITTE GOEDEREN.
COMPLETE UITZETTEN.

Door adverteeren in dit blad moet de aandacht op Uwe Firma of Uwe branche gevestigd worden en blijven. Zij, die veronderstellen dat Reclame iets is, waarop dadelijk bezuinigd kan worden, bewijzen, dat zij de reclame niet van den goeden kant bezien.

Algemeene Boekhandel
en
Advertentie-Bureau
van
FIRMA L. J. C. BOUCHER,
Noordeinde 64c. - Den Haag.
Levering van alle binnen- en buitenlandse Boeken
en Tijdschriften.

MARTINUS NIJHOFF - UITGEVER - 'S-GRAVENHAGE

AKBAR

Een Oostersche Roman
door
P. A. S. VAN LIMBURG BROUWER
Achtste druk.
1912. X en 367 blz. kl. 8vo.
In linnen f 0.90.
In soepelen lederen band f 1.60.

LUXE BROODFABRIEK
PAUL C. KAISER
HOFLEVERANCIER

ENGELSCHES CAKES
Prima en gewone, in verschillende smaken.
TULBAND in verschillende grootte.
Fijn en gewoon KRENTENBROOD.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10-12 en van 2-4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.
Teeken- en Schilderlessen.
Lessen in moderne talen.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.
Opleiding admittie examen H. B. S. en Gymnasium.
Handwerklessen.
Paedagogische adviezen

Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.
Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Lessen aan spraakgebrekkigen.
Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Kinderjuffrouw in Indië.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100,	's-Gravenhage,	{ Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	{ Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
C. LEKKERKERKER, Insp. Inl. Onderw. Witte Singel 92.	"	{ Maleisch, Javaansch, Madoereesch, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47 ^{bis} ,	Utrecht,	{ Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. **Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

De Kolonie Suriname, door REMAN Irüs;

II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

- No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
- No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Kleermakerij UNICUM

Hofspui 10 (5de Huis van af de Lange Poten.) DEN HAAG. - Tel. 4947

CHEMISCH REINIGEN
REPEREEREN
KEEREN
VERMAKEN
MODERNISEEREN
OPNIEUW VOEREN
OPPERSEN
OPZETTEN van zijden revers
STOPPAGE (onzichtbaar stoppen)
van Dames en Heerenkleeding.
Bijzond. r geschoolde Uniformwerkers, te kl. D. en H. Coupeurs

UNICUM bepaald den prijs vooruit.
Alle werkzaamheden geschieden bij ons op eigen atelier.

„TRANSVALIA”
PRINS HENDRIKSTRAAT 74
DEN HAAG.

Nog rijke voorraad
WOLLEN Ondergoederen en
WITTE Ondergoederen.
Ook nog in Echt Jaeger.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.
Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electricch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.
PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f 1.50 EN HOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.
J. DEN HARTOG.
gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

**Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels**

Verhuur PIANO's van f 5.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
VLEUGELS „18.-” „180.-”

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

Sigaren Ex- en Import-Maatschappij
voorh. L. LANGE.

Leverancier van Z.K.H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN,
HERTOG VAN MECKLENBURG, ENZ.

Lange Voorhout 86. 's-Gravenhage.

Speciale verpakking voor de Tropen.
HOOGFIJNE LICHTBREMER SIGAREN .....
..... GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

RUYS' Handelsvereniging
Amsterdam - Rotterdam - Den Haag - Groningen

„Multiplex Hammond Schrijfmachine”

Moderne Kantoormachines - Stalen Meubelen

Prinsestraat 27 ===== Telefoon 2804

S GORTSTRAAT S
Finale Uitverkoop

van alle voorradige LINGERIES en
WITTE GOEDEREN,

wegens Opheffing der Zaak

S GORTSTRAAT S

MAISON MEIJER

Trompstraat 73, bij de Laan van Meerdervoort.
TELEFOON 4050. CUISINIER. TELEFOON 4050.

Levering van Dejeuners, Diners en Soupers.
Koude en Warme Schotels met bijlevering van
Zilver, Servies (naar keuze), enz. enz.

Levering dagelijksche DINERS aan huis vanaf f 0.85.

P. G. JANSSEN'S
Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,

over Hoofdingang Dierentuin.

➔ Men lette op Telefoon No. ➔

H 851, H 852
en **H 872.**

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

Brengt een bezoek aan BOEATAN
: Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Ontvangen een zeer mooie en uitgebreide collectie

Viyella

EFFEN — STREPEN — RUITEN.

Beslist krimpvrij.

De Ideale stof voor Blouses, Kinderjurken, enz.
f 1.50 per Meter.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafrâchissements **NOORDEINDE 44,**

Vraagt onze van ouds bekende SPECULAAS,
BANKETLETTERS en BORSTPLAAT.

Vleeschhouwerij en Spekslagerij

GEBR. DE RIDDER,

Valeriusstraat hoek Dunklerstraat. - Den Haag.

Tel. Interc. 2648.

Specialiteit in fijne soorten Worst- en Vleeschwaren.

EIGEN SANITAIRE KOELINRICHTING.

Postzegels

voor verzamelingen te koop gevraagd,
los of in Album; ook gelegenheid om in te
zenden voor de veilingen.

G. J. REYERSE, Spui 147.

G. ZUURING, Fred. Hendriklaan 121

: Telefoon Schev. 951 :

AMEUBLEMENTEN IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN

— KLEEDJES, KUSSENS, THEEMUTSEN —
POTTERIE UIT VERSCHILLENDE FABRIEKEN

— — — KLEINE MEUBELN — — —

Behangerij - Stoffeerderij - Beddenmakerij - Reparatiën.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIJEN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

P. B. VAN MOORSEL & CO

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.

DORDTSCHER BANK

'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14

behandelt alle Bankzaken.

VAN SEVENTER & PALUDANUS

KLEERMAKERIJ

Heerengracht 38 - Telefoon 4214

Draagt onze reclame
COLBERT-COSTUUM
naar maat van f 35.—

Diverse dessins prima Engelsche Stoffen - Solide bewerking.